

Kwanu desəsi

Kwanu Desəsi

« Propreté du corps » en byali
(Hygiène du corps)

N yera-bə də í sabi / Publié par :

SIL Togo-Bénin (Matéri)

SIL, B.P. 45, Tanguiéta, Rép. du Bénin

et

Les Soeurs Théatines de l'I.C.

B.P. 17, Matéri, Rép. du Bénin

2006

Dieməm də futi, də yenə :

Texte et images originels pourvus par :

UNICEF / Ministère de la Santé Publique
(MSP/DNPS-UNICEF-MCC/DA), 1990-1994

**Ntə n dyebə n wondə-bə bé cendə
(dapuoi) :**

John BERTHELETTE, Antoine SAMBIENI
Kouandi GNAGO, Les Sœurs Théatines de
I.C.

Adapté par :

**Ntə n dyebə n twagəsa-bə də í sabi,
bə hira :**

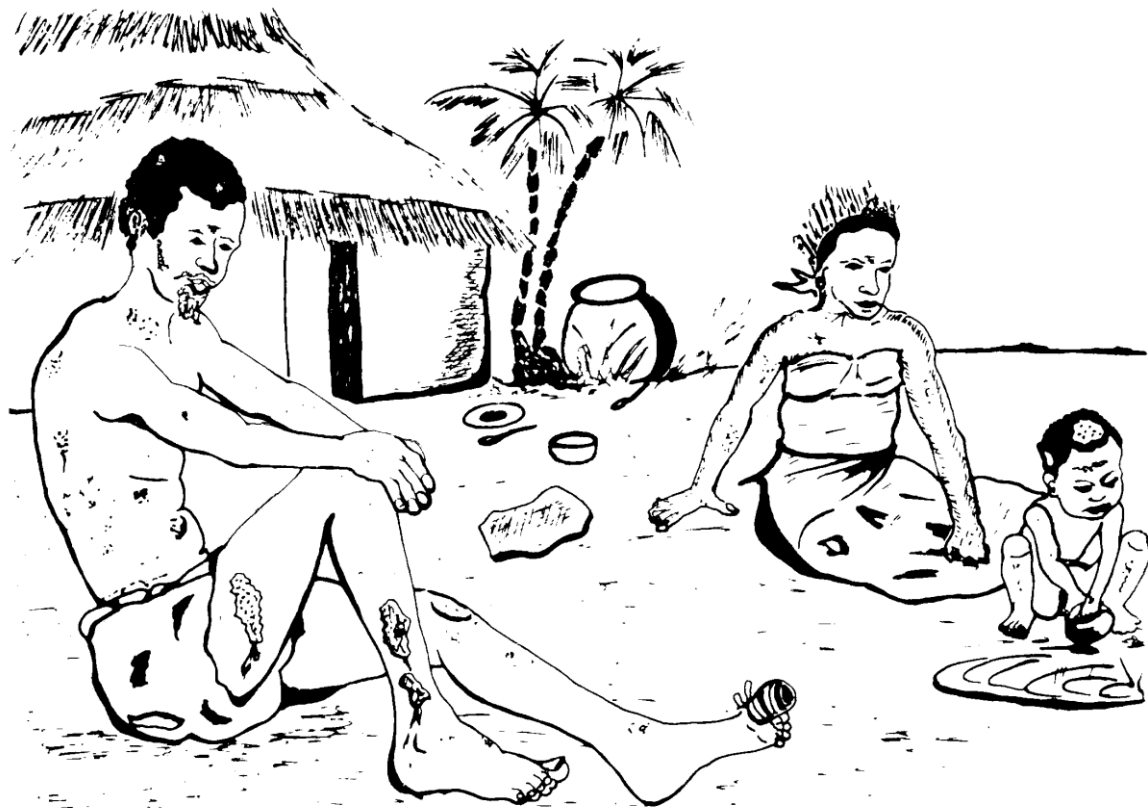
Nathalie GNARIGO, Antoine SAMBIENI

Traduit en byali par :

Tə pirə dapuoi sabi n dyeli toyen-yuoi yagə : « Hygiène du corps » bé twagəsa byali hyahə.
© UNICEF 1990-1994 e n tou-fə, sabi tə n pirə ali, bé twagəsa byali hyahə, də hyáhə
bansəm. Fə e n mwanə-fə cou SIL Togo-Bénin, u də twagəsa ama byali hyahə.

Cet ouvrage est une adaptation de Hygiène du corps.

© UNICEF 1990-1994. Tout droits réservés par UNICEF. Texte adapté par SIL Togo-Bénin avec
l'aimable autorisation de l'UNICEF.

Kasau, u pwahau Naru də u bisi, bə bou kura hyahə e. Bə nwam kukwatəbə e ; bə pə tei dakoru dai hini, bə sagə pə karəsu pei pwompwom.

Yoi, bə toú twaməm pwompwom. Də sani, bə tən pə wonsu bə kwani də yiem. Bə nin-barəkəsi tən nwam “kukwabə” bə sagə ciera cieraše.

Bə tən sində bə te-biim bə sagə handə ba n ba dyeli tahi, tinkwani.

Sani səesai, bwaməm ba e də paarəkə.

Dai twali, do-cegə cwagə Kasau teyii, hyan tahi kwandə nwarəkə. Də í nwarəkə n bou bou, bə kwandə nwarə-ceti, bə n pahəsə. Nwara twaa sagə paa u hyáhə bə pə n nagə byerəm tuntwom.

Dai twali, u tei syelə-ceti hini hyahə ; bə tə hyamə, bə tei bwogətwoli. U n nində sani bwogətwoli hyahə, bə kaám bwogətwoli bə tə : «M touí nwarə-ceti də də pə yuou byerəm. Də í nwari, də duum magərə. ¿ Barə n mwanə-i də karəkə kama ?» Bwogətwoli u kaám bə tə : «¿ A ba suru də n kwandənu kəm sani səsai ?» Kasau də yega bə tə : «M yahə, ba ce-ywabəkə kwa ; tiim hyiməm sagə kwa.» Bwogətwoli sə : «A n pə suru hyamə suu, n e n mwanəm a nwari kwandə nwarə-ceti.»

Kasau də cagə bə tə : «Hi-nwara pugə m bisi də budəndanhu sagə bou sə yuoa hyáhə.» Bwogətwoli sə : «N mwanə-i də hi-nwara bə wagənu budəndanhu kogu a bisi : a n pə sə byensəm hyamə e sə hyim swotəm də yiem, də sə sagə pə hyim diru n toú-tu kwanu kworəm.» Kasau kaám bwogətwoli bə tə : «Di-mantu tə n toú-tu kwanu kworəm ?» Bwogətwoli u yega bə tə : «Tibya, hunfyatu, də fe-twansətu e n dwosə-tu bə toú kwanu kworəm.»

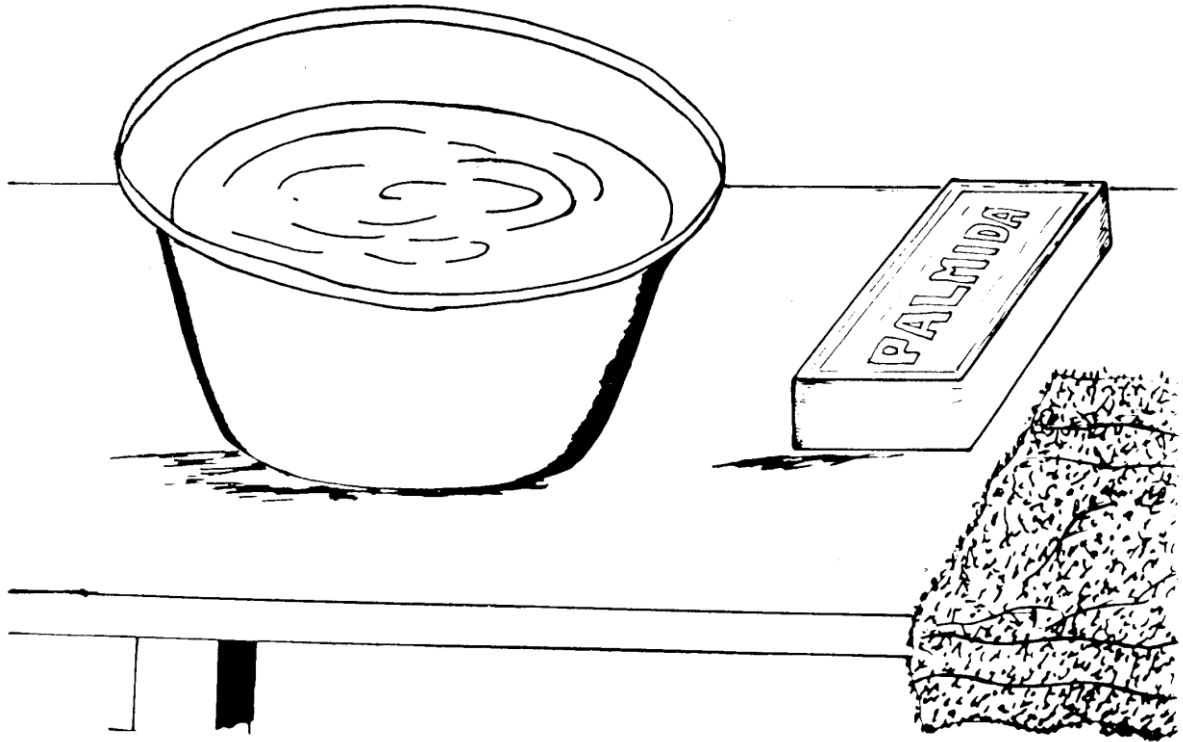
Də sagə u cagə bə tə : «Hirəbə pwompwom pə yuou ceri bə n muom-hi də kwanu desəsi hau. Də hyáhə n mwanə-i, də bə tən yí tei bwogətwoli, bə yera pei, bə sa fi byerə.»

Kasau n teim hyamə bwogətwoli hyahə, bə mandə bə tə u n pə surəm hyamə də yiem, bə pə dwosə u kwanu, də e n yasə-i u nwari kwandə nwarə-ceti. U mandə də sani u n kwandənu bə paa-i ; də sunswanhu, u tei nundə cebu. Bə fi Kasau yi hwi, bwogətwoli yi u cagəse bə tə : «Yapeem sani, tə toú waki ; tə dú cagə kwanu desəsi hau e. Də yí n sui də a yí maanə də a pwahau, bə cesə də í toyena.»

Kasau də u pwahau, bə tei Waki hyani, b́ byendə ninsi pwompwom, kwanu desəsi hau. Bə n hwi sani bə yahə, Kasau də u pwahau, bə pyesə pəpei, b́ n pugə bə kwani də i desə. Sunswamə, bə kwani də bə nin-barəkəsi nwam pəpei e. Bə yahə, bə səsai, bə sa cetə bə piru noa. Kasau pwahau Naru yaməm ba sa tən nwam “dyam dyam” e.

Bə n da pwahu dai waki kwanu desəsi hau, Kasau də u pwahau, bə da mandəse b́ tə cebu nwam nin-sugə e. Cebu hyamu, bə yeru hywangətu, bə wasəku pahəsəhu, bə wuum nin-fugəbibi bə sagə hiru bwaməm.

Kasau dyahəsu da-səsai magərə də tihu u yerəku. Yapeem sai, u suru bwagə hyahə də n kwandənu kəm bə wagənu cebu. U tən swotə wasə, b́ barə nin-desəsi. Kə hyamə, paarəkə tən wasə e ; u dou də n kwandənu kəm.

Kasau tǎ hyamǎ, bǎ mei swotǎdiigǎ u tǎpuu dahǎ. Hyau dǎ u yahǎ yiebǎ sai, bǎ suru hyani e. U pwahau hyǎ bǎ tǎ hyamǎm sui magǎrǎ. Dǎ u nagǎ swotǎ, u tǎn dǎ bú bwagǎ niim e, dǎ n nwa tagǎfǎ yem, bǎ swotǎ. Da-sǎsai, u suru dǎ cebu.

U sagǎ hyǎ bǎ tǎ, dǎ u nagǎ pwagǎrǎ u yworu, cebu kwandǎnu bǎ dǎu tǎ hyahǎ suu. U turu u yworu dǎ n kwandǎnu kǎm kari hyahǎ n dia.

Waki hyahə, Naru sagə da mandəse bə tə bisi hyuodyebə kwandənu bə n wonsu bə bisi kwani desəsi, bə maa sə pwa fi bə swotə sə hyim bə n desə. Sunswamə sanwa, Naru suru u bisi də ni-barəsəm da-səsai. Də u sə swotə bə wasə, u tən fyerə sə nuoi hyahə də sə toa hyahə bə wagənu pəpahu də hu nwam pəpei. U tən pə sə hana tihə nwa, u tən sə hana sehu n dyehu desə-hu, hu hyáhə e.

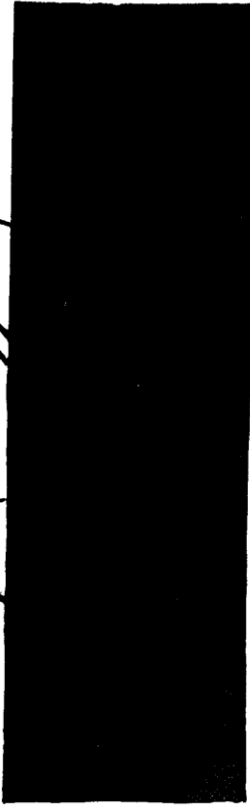

Kasau dɛ Naru, bɛ bi-cansi cagi magɛrɛ. Sɛ cesɛse tuntwom sɛ
pwedyebɛ ceri, bɛ mandɛ bɛ tɛ sɛ yɪ fi mwanɛ hi-nwara dɛ budɛndanhu pɛ
sɛ korɛ, dɛ sɛ suru dɛ n kwandɛnu kɛm dɛ cebu.

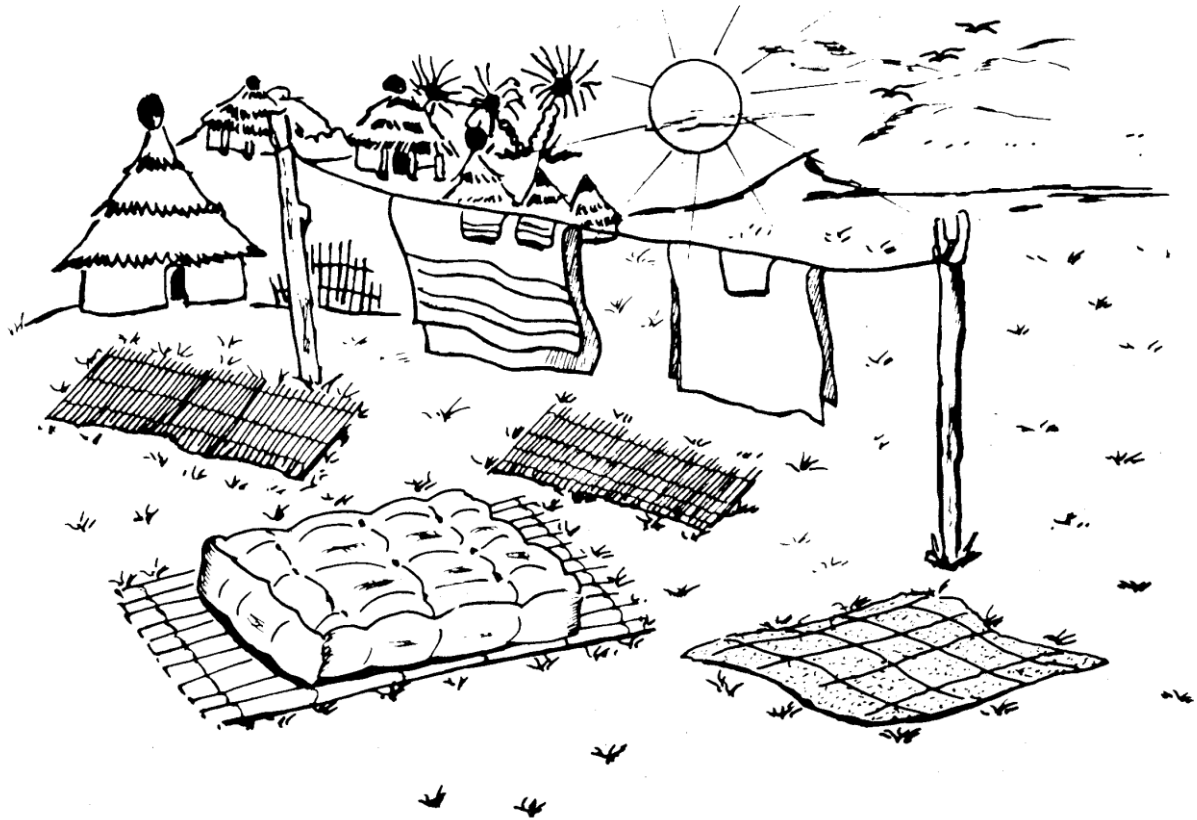
Sə mandəse sunswamə bə tə, a n tən suru sani, a kwandənu bə
pwagərə a pyagəmpyagətu hyahə də cebu. Sə sagə mandəse bə tə sə
kwandənu bə n baru ninsi bə pyesu, bə sagə sə pwaku sanə-səsai, bə maa də
a tum baru ninsi bə pə sə pwaku, sə tən toú nuhu.

Sə sagə mandəse bə tə sə pə kwandənu bə duu sə disu pwagərəm, bə wagənu cebu. Bə n pyesu sə pyatətu tuntwom. Də biebi sagə bou sə disu hyatu hyáhə, sə kwandənu bə tə pwondə.

Kasau yahə yiebə səsai sa mandəse bó tə, ba d́ kuhu ninsə cierəse, də kwandənu bə sə pwagərə, bó fi sə pə n pahəsə. Saam səsai, də sui də hirau tən yí barə ninsi də sə deisə.

Naru wosə u pipisətu pwagərəm də n kwandənu kəm. Kari ceri hyahə, u tən tə yera e, bə derə yeni hyahə. Kara dia hyahə, u tən yera e u pipisətu n cerəm, bə derə yeni hyahə. U sagə tən sarə e u di-pisəki hyahə, də n nwam pəpei.

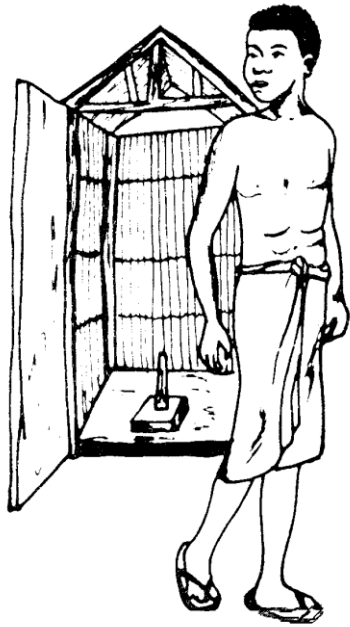
Sunswamə, dǎ Kasau pwahau, dǎ n nwa u sebə-cangə hingə nagə cetə sahərəhu, kə tən nitə e kə nei, i sə pəpei. Dǎ kə sahə də bə di bə wasə e, Kasau pwahau də u sebəsi, bə tən pirə e sahərə-ninsi bǎ sorə, sə sə pəpei.

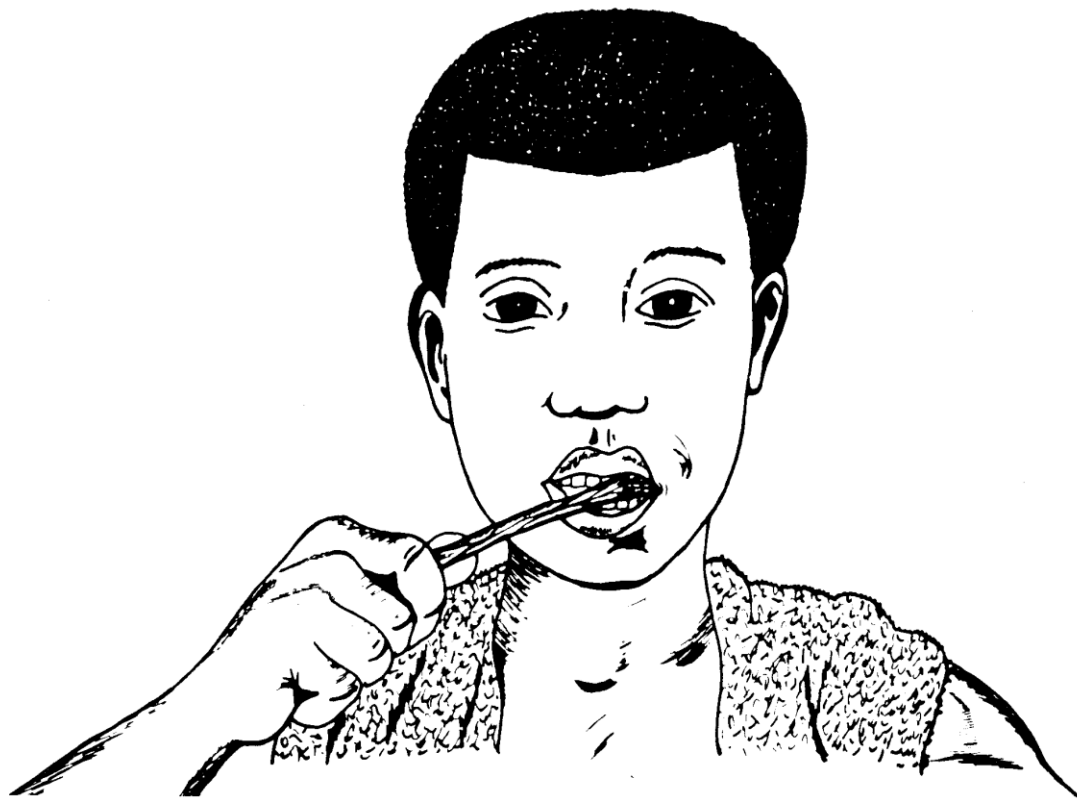
Kasau pwahau ya u bisi bé tə sə kwandənu bé tən nitə sə nei, bé fi di. Bisi siisu e sə twasi, d́ twagə duu bé n nagə di bə pə nite. Sə hyuou ba tən bea e cebu sagəhu hyahə, bə nagə sə n niru sə nei, d́ sə nagə di, d́ n nwa də sə di bə wase.

U sagə pə yuou də sə yí n bousu nin-hywangəsi sə n tən hyim sani. Kasau diisu bé n nwa u bisi tən hyim bə yegə bousu sə tei də i toú hywangətu.

Bə pə duum pwagərəm hunfyatu də tibya n dei-ha tihə, bə wagənu bə n tən nundə-ha kari hyahə, bə hyá bé tə, d́ bə pə pwagərə, nin-fugəbibi tən bou hyáhə.

Naru sagə ya u bisi bó tə, d́ hirau tei pinhu bə yatənə, də kwandənu u nitə u nei. D́ n nwa, bwaməm yí fi bó u korə də də yenə mindu hyandu tə. Də də hyáhə, tə kwandənu bó n niru tə nei bó fi wua nin-fugəbibi.

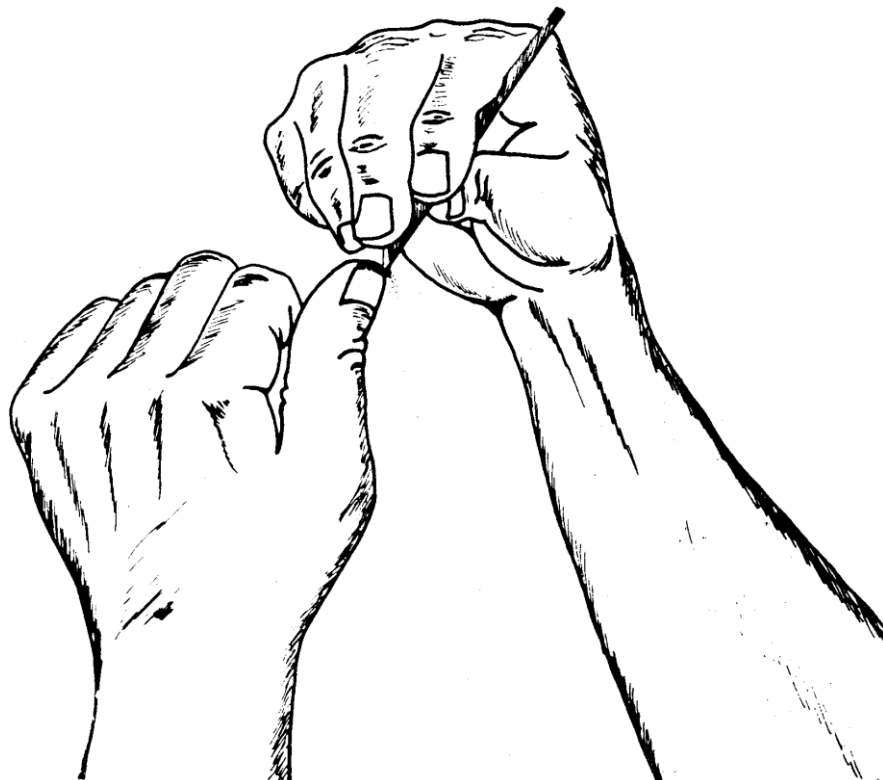

Naru sagə sə cagəse bə tə, tə nina masə sagə ba kwandənu e bə n desə. Bwogətwoli da u cagəse bə tə nindukə-dou pei pə bansə. U degu nina bə sagə pigu diru n tən sambə-tu nina hyáhə. Də í di-ywabi yí fi maanu nin-fugəbibi, n nəm mwanə-hi nin-duum korə hirau. Saam də yapeem, Kasau bisi duku sə nina.

Bwogətwoli sagə da yaase bə tə: «Də pə kwandənu də hirau yí pigərə byeru pikə bə wagənu u nina. Də u paa kə hyamə, u yí fi fugərə u nini, də n nwa bə də bwogərə. Də nina bwagərə, a sa pwa n sui.»

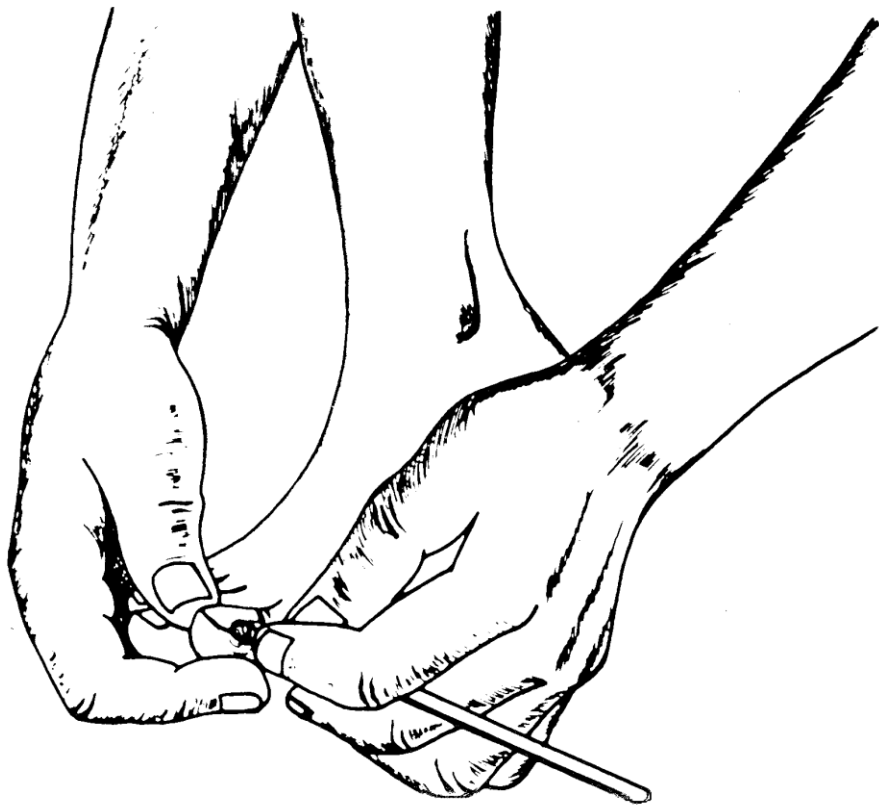

Bwogətwoli sagə da twagəsəse toa desəsi hau. Də sui də hirau yí n fyegu u toa hyahə, kari ceri hyahə n dia. U yí fi pirə cierə-pinu yiem ama, bə u firə kunkundu, bə fyerə u toa hyahə. Ama, u bea yamfum bə pə bwahə u hyim. Də u fyegu u toa hyahə bə wagənu pini, u yí cwagə bə dutə u tofwangə.

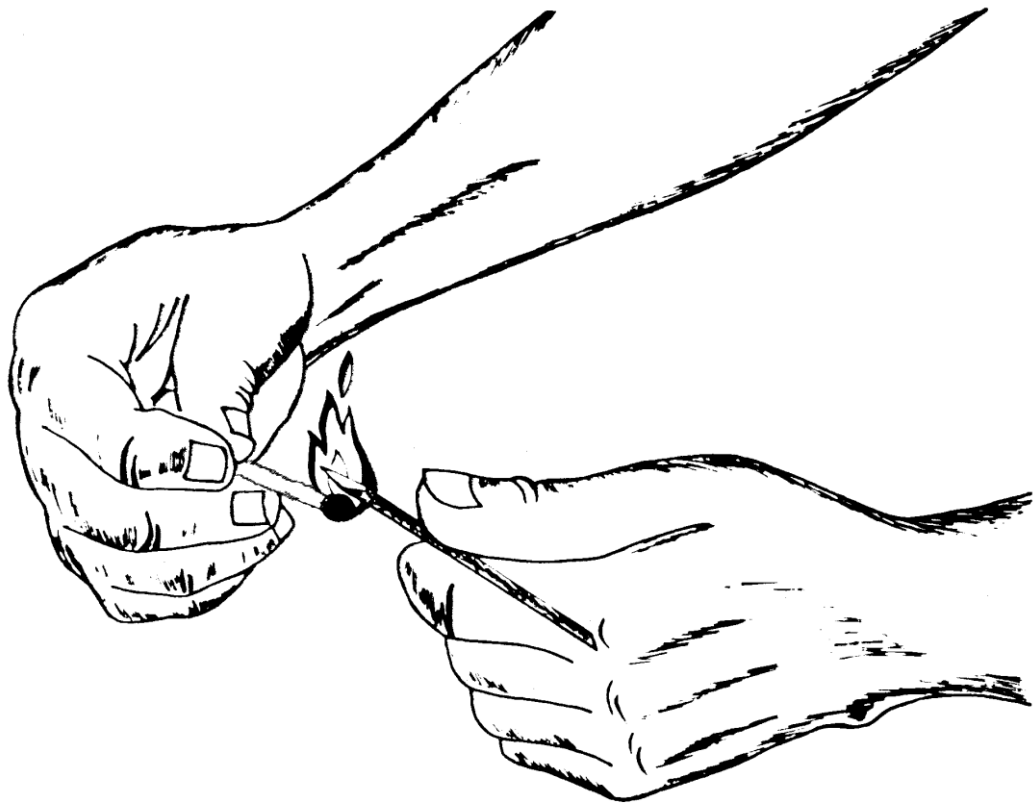

Naru cagə u bisi bé tə : «Də hanətu pə worəsu, nin-fugəbibi tən bou tə hyahə. Də sani, də ningə a turə də a hwosə də də fwatə, də yí fi paa nwari. Byosi sagə yí fi bé n fu hanətu n wogə-tu hyahə.»

Də də hyáhə, Kasau yahə yiebə sai hworəsu bə nantambihanətu də bə tebihanətu.

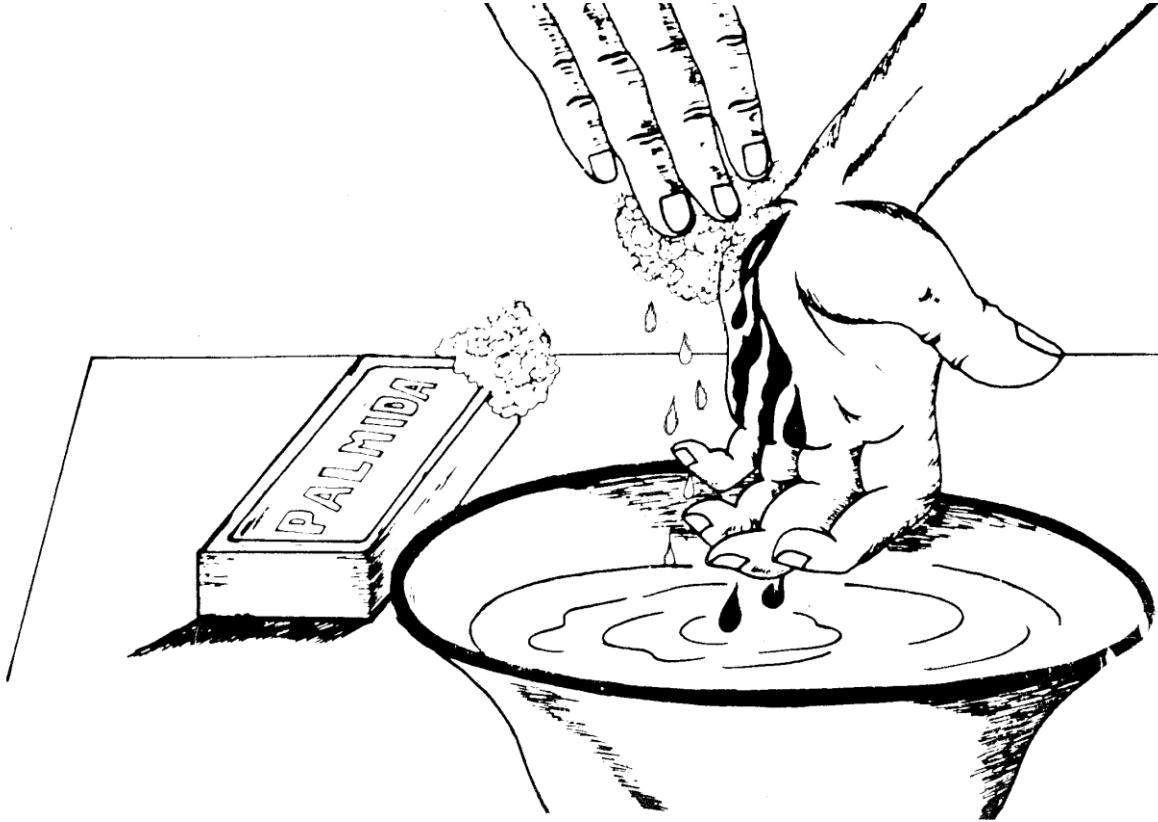

Kasau də u pwahau, bə wonsu bə bisi tebia bə pə nagə byosi n bou a hyahə. Də sə boú hyahə, bə kwandənu bə sə yera tuntwom, də n nwa, sə yí sandə hina, a yasə, tebi bwahə bə butə. Bə sagə wagə wonsu də pwiim pə cwagə bə bisi tei hyahə. Də yí fi paa nwari.

Dé Kasau də Naru, bə hyambə pwiim, bə hyá bə n nəm paa kəm bə m
pirə. Bə tən bwagərə do-cegə e, bə kə syendə kə sə pimpim, bə kə bea daam
tahi. Kə n nəm tigə sani, bə pirə bə pitə pwiim hyaməm, bə pwagərə də í
nwari bə paa wuum bə wua nin-fugəbibi ; bə wasə bə huba də
kalace-desəhu, bə hyá bə tə, bə kwandənu bə wondə də í nwari suu, bə fi
nin-fugəbibi pə doú hyahə. Hywangətu, dé n nwa swosi, yí fi mwanə
nin-fugəbibi doú nwari hyahə.

Də hyáhə e n yasə-i, d́ Kasau bwaha u hyim, d́ n nwa də pəpogə paa u hyáhə, u tən karə niim də cebu, b́ pwagərə də sunswanhu. U sagə tən paase hyahə tiim, b́ yensə kalace-desəhu b́ huba ; bə pwam swosi dwombə hyáhə. Də sani, nwarə-ceti pwa paa u hyáhə.

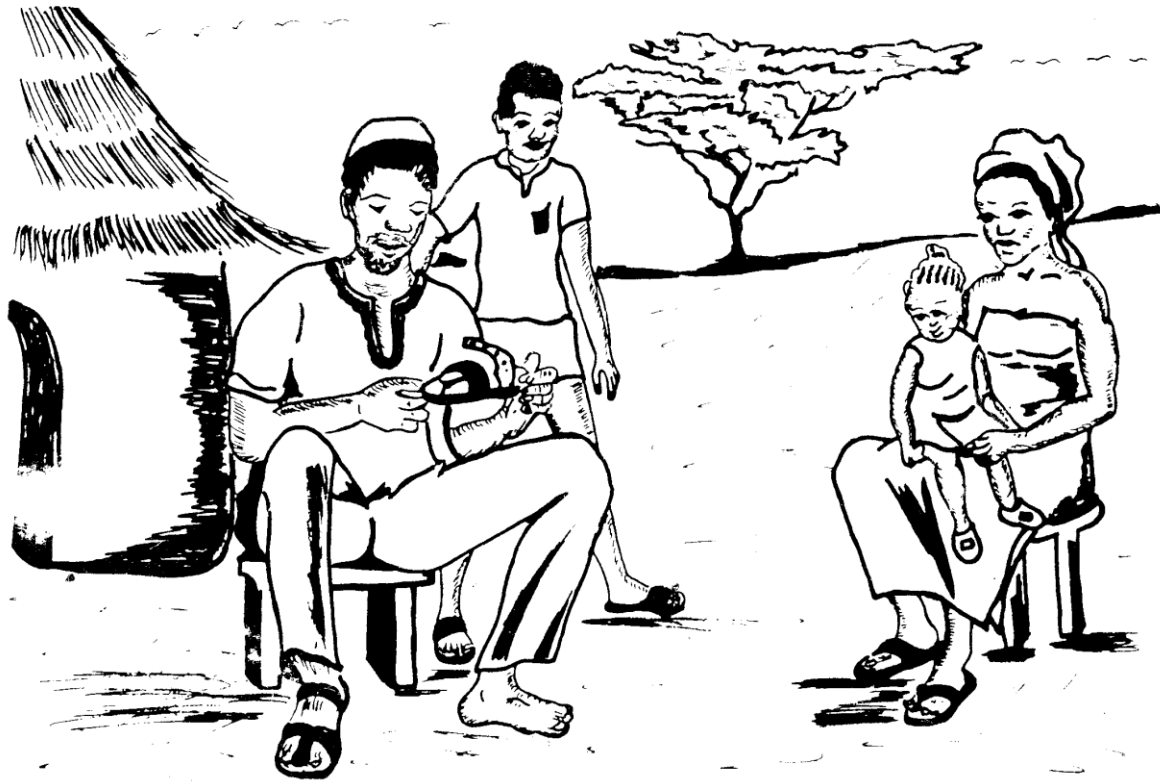
Kasau sagə mandəse b́ tə, d́ nwari nwam nwarə-ceti, u kwandənu b́ tei pitai b́ fi də byerə tuntwom.

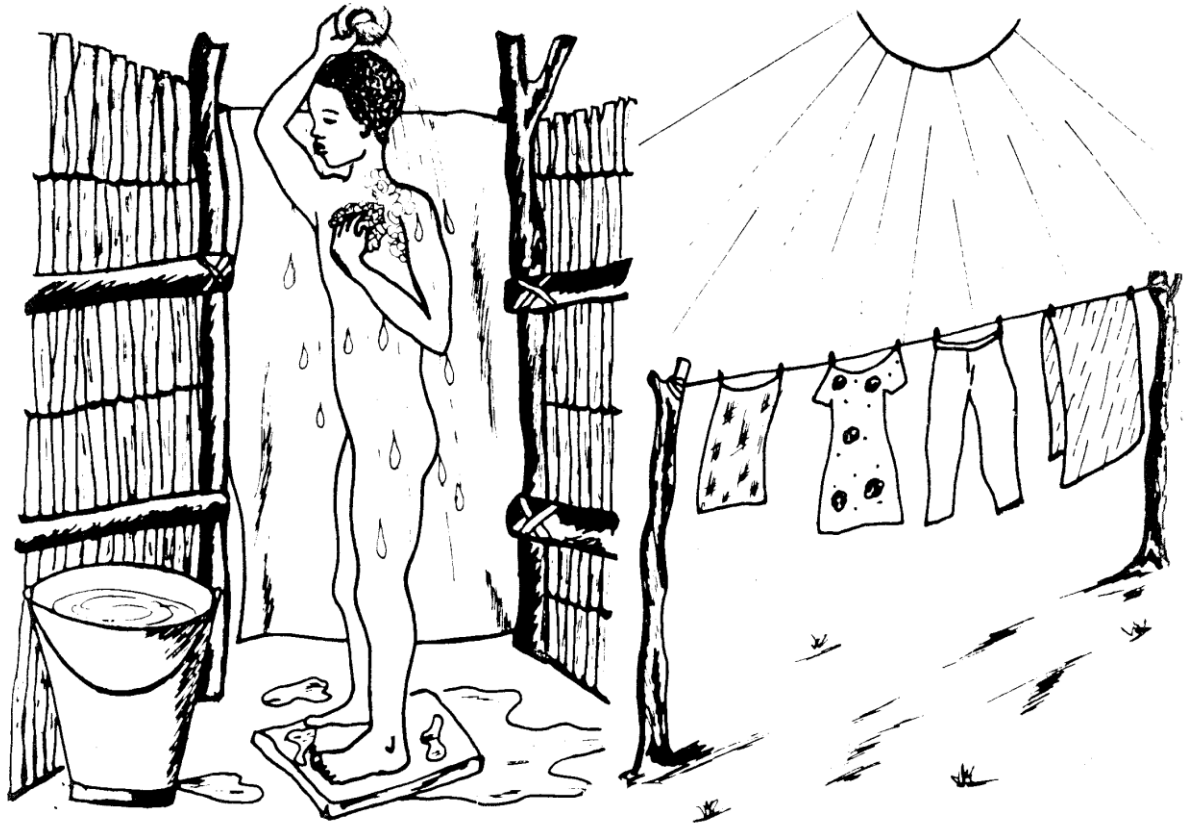
Kasau hyá b́ t̄, d̄ p̄ sui d̄ hirau ý n ciru mwohu hyah̄ pinhu. K̄ hyam̄, d̄ ý fi mwan̄ do-duum kor̄ hirau, d̄ n nwa, mindur̄hu d̄ nyosi. U tur̄ u mindiḡ b́ cunḡ maḡr̄, b́ mei b́ yis̄ka, b́ twop̄ b́ was̄ paa u dapwotu. B́ yens̄ pigi b́ piga u mindiḡ fwani, b̄ p̄ naḡ swosi n dabu.

U yah̄ yieb̄ p̄ yas̄ d̄ b̄ mindiḡ pwahu hywanḡtu. Kari n ba dyeli sai, b̄ pwaku b̄ mindiḡ b̄ waḡnu ce-yuum, b̄ naḡ tapa swosi d̄ nahwesi.

U n pwahu ama k̄ hyam̄, bwari ý kwa u yah̄ yieb̄ dosi hyah̄.

Bə sagə piru noa, bə pə nagə nin-fugəbibi doú bə kwanu hyahə. Də hirau ciru pinhu mwohu hyahə, də byaga sə sai, swosi tən dwombə hyáhə e bə sandə sə hina. Də tagəfə pwom də tihə twangə e, də í hina tən yasə e nin-fugəbibi. Də sani, n sində-bə bə te-biim, də í nin-fugəbibi yí bə doú e. Də hyáhə n yasə-i Kasau nundə noa bə mwanə u yahə yiebə sai.

Kasau də Naru, bə siisu bə twabə kwanu desəsi n nwaməm ningə n pə mwam-kə. Də hirau twangə kwanu desəsi hau ceri, də yí mwanə bwaməm kahərə u təpuu hyahə. Də sagə yí mwanə n dyeu sai də u yí dyahə u twaməm u yaməm n dú kəm, bə sagə u tiim u n toú kwanaru.

Kasau yahə yiebə sai hyá hirau n kwandənu bə paa-i bə fi bwaməm pə u korə. U yahə yiebə səsai kwani narə, də bə fu yanarəm hyahə. Bə hyambəse kwanaru n tiim kəm hirau də u yí n dyahəsu u n nagə kəm, bə sagə n fu də yanarəm.

Kaáməm n fiigə-məm bə tə a cese :

1. ¿ Bwogətwoli mwanə cerə-man-hi tə Kasau də Naru ?
2. ¿ Barə n mwanə-i də hirau kwandənu bə n suru də cebu ?
3. ¿ Barə n mwanə-i də hirau kwandənu bə n piru nyoa ?
4. ¿ Hirau nin-barəkəsi kwandənu bə n nwam kəm tə ?
5. ¿ Barə n yasə-i Kasau mei u yahə swotədigə ?
6. ¿ Kasau turə u yahə mindigə ba yem tə ?
7. ¿ Dé hanətu wokə, a kwandənu bə tə tyendə ? Ba yem tə ?
8. ¿ Dé pwiim cwagə hirau, u kwandənu bə pirə barə bə m pitə ?
9. ¿ Hirau kwandənu bə derə u pipisətu kara dia hyahə n twatə ?

Kwanu Desəsi
« Propreté du corps » en byali
(Hygiène du corps)

Imprimé par AFASA, BP 57, Kara, TOGO
Numéro d'impression :
Nombre d'exemplaires : 250
Dépôt légal : 3e trimestre 2006

Pei (prix) : 300 F CFA